Αναβιώνοντας μια ημιτελή συζήτηση με τον Πέτρο για την οικοσυστημική κρίση[1]

Philip Kearney[2]

Ο Πέτρος και η Κυριακή ήρθαν στο Δουβλίνο για να παρουσιάσουν ένα εργαστήριο το 2006 για το Ινστιτούτο Clanwilliam, όπου ήμουν διευθυντής εκπαίδευσης. Συναντηθήκαμε επίσης στο πλαίσιο εκδηλώσεων και συγκεντρώσεων της Ευρωπαϊκής Εταιρίας Οικογενειακής Θεραπείας, ενώ ήμουν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Εταιρίας Οικογενειακής Θεραπείας (EFTA) από το 2008-16. Η Κυριακή και ο Πέτρος με κάλεσαν με την οικογένειά μου να μείνουμε μαζί τους στην Πάρο το καλοκαίρι του 2012. Εκεί, γνώρισα καλύτερα τον Πέτρο και εκτίμησα την ήρεμη σοφία του, την προσγειωμένη συμπεριφορά του και τη γενναιοδωρία του.

Επειδή γνώριζε το ενδιαφέρον μου για τα περιβαλλοντικά θέματα, κανόνισε μια επίσκεψη στο Σύλλογο Περίθαλψης και Προστασίας Άγριων Ζώων στην Πάρο (http://aegean-wildlife.parosweb.com/). Το Κέντρο αυτό διασώζει και επανεντάσσει στο φυσικό τους περιβάλλον τραυματισμένα ζώα και πουλιά και προσπαθεί να προωθήσει τη βιοποικιλότητα στα νησιά. Ήταν μια ευγενική χειρονομία που έδειξε την ευαισθησία του στις ανησυχίες μου και τη φιλοξενία του. Ήταν μια από τις κορυφαίες στιγμές μιας πολύ ξεχωριστής περιόδου διακοπών. Παραμένω πολύ λάτρης της μπλούζας που αγόρασα από εκεί.

[1] Μετάφραση: Μικαέλα Γερογιώκα - Επιμέλεια: Φανή Τριανταφύλλου.

[2] Ακτιβιστής κλίματος, αγρότης, Ινστιτούτα Green, de Borda & Clanwilliam, phil.kearney@muckduff.net

Το ενδιαφέρον για την οικολογία ήταν ένα από τα κοινά νήματα μεταξύ μας. Ο Πέτρος ήταν πάντα ανοιχτός στις απόψεις μου για την κλιματική κρίση και στα επιχειρήματά μου για αλλαγές στον τρόπο ζωής των πλούσιων δυτικών. Και εκείνον, όπως και τους συναδέλφους μου στο Διοικητικό Συμβούλιο της EFTA, τον προβλημάτιζε η δέσμευσή μου να ταξιδεύω μόνο στην ξηρά για τα συνέδρια και τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου της EFTA - στο Ελσίνκι, τη Λισαβόνα και την Αθήνα καθώς και σε πολλές τοποθεσίες πιο κοντά στο Δουβλίνο. Με ρώτησε σχετικά με αυτό και ήθελε να το κατανοήσει δεδομένου του κόστους τόσο σε χρόνο όσο και σε χρήμα. Είχα την αίσθηση ότι τον άγγιξε και τον προβλημάτισε με κάποιο τρόπο. Οι συνάδελφοί μου στην EFTA σεβάστηκαν και αναγνώρισαν τις επιλογές μου, αλλά δεν έδρασαν για να αλλάξουν τα δικά τους ταξιδιωτικά πλάνα.

Μετά την παρουσίασή μου στο συνέδριο της EFTA στην Αθήνα το 2016, ο Πέτρος με πλησίασε και με συνεχάρη για το άρθρο μου «*Earth as Oikos: Ecology as Destiny*» (“*Η Γη ως Οίκος: Η Οικολογία ως Πεπρωμένο*”, αδημοσίευτο). Η παρουσίαση συνόψιζε την κλιματική επιστήμη από τη Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC), έδινε μια επισκόπηση της Συμφωνίας του Παρισιού και αποτελούσε ένα κάλεσμα στα όπλα και σε δράση για όσους ήταν διατεθειμένοι να ακούσουν. Ο Πέτρος συγκινήθηκε και θέλησε να μάθει ποιες δράσεις πρότεινα για την αντιμετώπιση της κλιματικής έκτακτης ανάγκης. Αναγνώριζε σαφώς τη σημασία της πρόκλησης. Ήμουν εξαντλημένος από την προσπάθεια προετοιμασίας και πιεσμένος να ξεκινήσω το ταξίδι της επιστροφής μου στην Ιρλανδία με ένα νυχτερινό λεωφορείο για τη Σόφια. Εκτίμησα το ενδιαφέρον και την ανταπόκρισή του, αλλά δεν του απάντησα επαρκώς εκείνη τη στιγμή. Ήταν η τελευταία μας συνάντηση.

* * *

Αναλογιζόμενος την πρόσκληση και την τιμή να συμβάλω σε αυτό το ειδικό τεύχος, σκέφτηκα να προσπαθήσω να διατυπώσω την απάντηση που έπρεπε να είχα δώσει στον Πέτρο και που θα του έδινα τώρα, αν ήταν ακόμη μαζί μας.

“Πέτρο, η κύρια θέση μου είναι αυτή της κλιματικής δικαιοσύνης. Εμείς οι πλούσιοι δυτικοί είμαστε οι ωφελημένοι της ενεργειακής επανάστασης των ορυκτών καυσίμων των τελευταίων δύο αιώνων, αλλά κυρίως της εποχής από το 1950 και μετά, όταν η κουλτούρα της εξόρυξης και της κατανάλωσης των πόρων άρχισε να κλιμακώνεται με γεωμετρική πρόοδο. Η λεγόμενη «Μεγάλη Επιτάχυνση», όταν πολλαπλοί παράγοντες συνέκλιναν για να ωθήσουν το ανθρώπινο είδος σε μια τροχιά πρωτοφανούς ανάπτυξης.

Εσύ και εγώ είμαστε παιδιά αυτής της κληρονομιάς, γεννημένοι στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Η προνομιούχα κατάστασή μας επιτεύχθηκε χάρη σε ένα τσουνάμι ορυκτών καυσίμων που είχε ως αποτέλεσμα μια τεράστια ρυπαντική επιβάρυνση ρύπανσης, η οποία αποκρύφτηκε και δεν έγινε παραδεκτή μέχρι σχετικά πρόσφατα. Τα παγκόσμια κοινά αγαθά - η ατμόσφαιρα - χρησιμοποιήθηκαν ως κάδος των απορριμμάτων μας και ενισχύσαμε ο ένας το δικαίωμα του άλλου να τα εκμεταλλευόμαστε. Εν τω μεταξύ, όσοι δεν είχαν πρόσβαση στον τρόπο ζωής ή τις δικές μας ευκαιρίες εκτίθεντο όλο και πιο πολύ στις αρνητικές συνέπειες των εκπομπών μας, ενώ ρύπαιναν πολύ λιγότερο από εμάς. Αυτή είναι μια τεράστια αδικία που επιτείνεται καθημερινά”.

Όσοι από εμάς έχουμε μια συστημική οπτική δεν μπορούμε να αποφύγουμε την κυκλικότητα όλων των στοιχείων αυτού του διλήμματος. Δεν υπάρχει «μακριά» όπου μπορούμε να πετάξουμε τα απόβλητά μας και τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Δεν μπορούμε να αποσυρθούμε από το περιβάλλον μας ή να αποφύγουμε να έχουμε επίδραση πάνω του. Υπάρχουν βέλτιστες τιμές βασικών συστατικών σε κάθε οικοσύστημα και εμείς τις υπερβαίνουμε σε πολλές πτυχές του τρόπου ζωής, της κατανάλωσης και των συνηθειών μας. Η γνωστική ασυμφωνία που διέπει τις εκλογικεύσεις και τα δικαιώματά μας καλύπτει ένα ανεξέλεγκτο «τεμαχισμό της οικολογίας», για να χρησιμοποιήσουμε τον όρο του Bateson.

“Στη διάλεξή του τον Μάιο, με την οποία εγκαινιάστηκε αυτή η σειρά εκδηλώσεων προς τιμήν σου, Πέτρο, ο Fritjof Capra μίλησε για τη σημασία της οικολογικής παιδείας και είπε ότι η επιβίωση της ανθρωπότητας εξαρτάται από αυτήν. Έχει δίκιο, αλλά θα άλλαζα τον φακό εστίασης ή την έμφαση. Η ανθρώπινη επιβίωση εξαρτάται απόλυτα από την επιβίωση ενός δικτύου οικοσυστημάτων που καταστρέφουμε αδυσώπητα. Είμαστε βαθιά οικολογικά αναλφάβητοι. Ο Fritjof μίλησε επίσης για την ανάγκη σχεδιασμού κοινωνικών θεσμών που δεν θα παρεμβαίνουν στην ικανότητα της φύσης να διατηρεί τη ζωή. Μια ωραία φιλοδοξία, αλλά μετά από σαράντα χρόνια παραμένει σε μεγάλο βαθμό αυτό - φιλοδοξία. Μπορούμε να αναφέρουμε έναν κοινωνικό θεσμό που δεν παρεμβαίνει στα πρότυπα που συνδέουν;”.

Φυσικά η παρέμβαση είναι αναπόφευκτη. Οι σχέσεις θηρευτή-θηράματος αφθονούν στη φύση. Εμείς, ωστόσο, έχουμε διαπρέψει στη διατάραξη και καταστροφή ως αρπακτικά *par excellence*. Η απώλεια της βιοποικιλότητας λόγω

του ανθρώπινου παράγοντα είναι μεταξύ 100 και 10.000 φορές μεγαλύτερη από τον ρυθμό εξαφάνισης υποβάθρου. Οι πρωταρχικοί παράγοντες απώλειας της βιοποικιλότητας, η μεγάλη αύξηση του ανθρώπινου πληθυσμού, η αυξημένη κατανάλωση, καθώς οι άνθρωποι επιδιώκουν έναν πιο πλούσιο τρόπο ζωής και η μειωμένη αποδοτικότητα των πόρων.

Ο Bateson δήλωσε το 1972 στο "*Steps to an Ecology of Mind" ("Βήματα για μια Οικολογία του Νου")*:

> *"η μονάδα επιβίωσης είναι ο οργανισμός συν το περιβάλλον» ... «μαθαίνουμε από πικρή εμπειρία ότι ο οργανισμός που καταστρέφει το περιβάλλον του καταστρέφει τον εαυτό του".*

Μας το είπε αυτό πριν από 50 χρόνια και ο Fritjof το υποστήριξε εύγλωττα στο "*The Turning Point" ("Το Σημείο Καμπής")* πριν από 40 χρόνια. Έχουμε μάθει αυτή τη θεμελιώδη συστημική αλήθεια; Υποθέτω πως όχι.

Εμείς "(οι συστημικοί επαγγελματίες)" έχουμε χρησιμοποιήσει δημιουργικά και παραγωγικά "τις ιδέες του Bateson και του Capra" στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, της ψυχοθεραπείας, της οργανωτικής ανάπτυξης και σε συναφείς τομείς, αλλά αυτά έχουν παραμείνει μικρά νησιά στον ωκεανό της βιομηχανίας της υγείας. Έχουμε υποκύψει από πολλές απόψεις στους περιορισμούς του ευρύτερου προϋπάρχοντος παραδείγματος του εμπορίου, της κανονικοποίησης και της συμμόρφωσης με αποτέλεσμα την πολύ περιορισμένη εφαρμογή του συστημικού φακού. Φυσικά υπάρχουν πολλές πρωτοβουλίες εμπνευσμένες από το πεδίο μας, όπου οι συστημικοί επαγγελματίες προσφέρουν υπηρεσίες σε περιθωριοποιημένους τομείς της κοινωνίας ειδικά για την αντιμετώπιση και την ανατροπή αποικιοκρατικών και άλλων καταπιεστικών δομών και ιστοριών. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που αναφέρονται στη συζήτηση μεταξύ της Vikki Reynolds και της φίλης και συναδέλφου μου Imelda McCarthy στο πρόσφατο τεύχος (40) του *Μεταλόγου*.

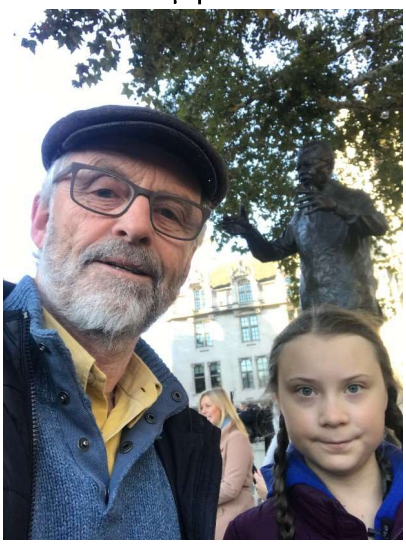
> *"Πέτρο, μας είπες ότι το Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου προέκυψε από την αφοσίωση του Γιώργου και της Βάσως Βασιλείου στον ακτιβισμό τα πρώτα χρόνια. Εργάστηκαν για να εφαρμόσουν τη μάθηση που απέκτησαν στις ΗΠΑ στο τοπικό ελληνικό πλαίσιο και να αντιμετωπίσουν τις κληρονομιές της βίας, της αδικίας και των πληγών. Και αναφέρεις το πιο πρόσφατο έργο που ασχολείται με τις προκλήσεις της μετανάστευσης. Είμαι βέβαιος ότι αυτού του είδους η ιστορία μπορεί να βρεθεί και αλλού ανάμεσα στο δίκτυο των συναδέλφων μας. Από τότε που επέστρεψα από τις ΗΠΑ, το 1980 εργάστηκα με τους συναδέλφους μου, στους Συνεργάτες της Πέμπτης Επαρχίας (Fifth Province Associates), και στο Ινστιτούτο Clanwilliam για την εισαγωγή μετασχηματιστικών πρακτικών στο ιρλανδικό πλαίσιο. Αυτό που είναι λιγότερο εμφανές - αν και έχω χάσει κάπως την επαφή - είναι η εφαρμογή της συστημικής σκέψης στον τρόπο ζωής μας, στα καταναλωτικά μας πρότυπα και στις ευρύτερες θεσμικές πρακτικές και οργανώσεις μας".*

Η πρόκλησή μου προς όλους τους συστημικούς συναδέλφους μας είναι ότι χωρίς δέσμευση για οικολογικό ακτιβισμό σε κάθε πτυχή της ζωής μας - προσωπική, επαγγελματική και πολιτική - όλες οι άλλες αξιόλογες πρωτοβουλίες θα αναιρεθούν από την αυξανόμενη παλίρροια των ακραίων καιρικών φαινομένων, την κατάρρευση της βιοποικιλότητας και την οικοκτονία. Έχω γράψει γι' αυτό σε δύο άρθρα, ένα που δημοσιεύθηκε το 2013 και ένα άλλο πέρυσι. Και τα δύο είναι διαθέσιμα στο "*Murmurations: Journal of Transformative Systemic Practice":* (https://murmurations.cloud/ojs/index.php/murmurations/article/view/150).

Στο πρώτο, αντλώντας στοιχεία από τον Bateson, τον Ivan Boszormenyi-Nagy (τον καθηγητή μου στη Φιλαδέλφεια) και άλλους, υποστήριξα τη διεύρυνση του κλινικού συστημικού φακού ώστε να συμπεριλάβει τη σχεσιακή ηθική και μια ισχυρή εστίαση στους απογόνους, δηλαδή στις μελλοντικές γενιές. Στο πιο πρόσφατο άρθρο, έκανα λόγο για την αντιμετώπιση της πιθανότητας αφανισμού ως προϋπόθεση για έναν εμπεριστατωμένο και ριζοσπαστικό ακτιβισμό ή εναλλακτικά για την αποδοχή της μοίρας μας με ψυχραιμία με την πληρέστερη έννοια του όρου. Καμία από αυτές τις προτροπές δεν βρήκε σημαντική ανταπόκριση στην πρώην επαγγελματική μου κοινότητα.

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει; Μόνο η ριζοσπαστική, ασυνεχής, διασπαστική δράση μπορεί να αλλάξει το κλίμα κατά την άποψή μου. Και αυτό είναι γεμάτο κινδύνους και δυσκολίες. Η εκτεταμένη κινητοποίηση των νέων με επικεφαλής την Greta Thunberg έφτασε σε ένα σημείο καμπής το 2019, όπου άρχισε να έχει μετασχηματιστικό αποτέλεσμα. Πολλοί περισσότεροι Πράσινοι εξελέγησαν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκείνη τη χρονιά.

Ομοίως, οι πολύχρωμες και διασπαστικές δράσεις του κινήματος *Extinction Rebellion* παρείχαν ένα όχημα για όσους ήταν έτοιμοι να συλληφθούν και να θέσουν το σώμα τους σε κίνδυνο. Και οι δύο αυτές μεγάλες τάσεις σαρώθηκαν από την Covid. Δεν είναι σαφές αν θα επανεμφανιστούν.

Με την Greta Thunberg στο Λονδίνο.

Η συλλογική άποψη των επιστημόνων του παγκόσμιου κλίματος, που εκφράστηκε μέσω της εξαιρετικής διαδικασίας συναίνεσης της Διακυβερνητικής

Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC), μας είπε πως ό,τι θα κάνουμε αυτή τη δεκαετία θα είναι καθοριστικό για το μέλλον του πολιτισμού όπως τον ξέρουμε. Αυτό είναι πραγματικά μνημειώδες και σχεδόν αδύνατο να το ενστερνιστούμε. Είναι, ωστόσο, το πιο ολοκληρωμένο και αυστηρό κατόρθωμα επιστημονικής συνεργασίας στην ιστορία. Επίσης και εμείς, οι συστημικοί επαγγελματίες, προβάλλουμε κάποιες αξιώσεις ότι είμαστε επιστημονικοί στην έρευνα και την πρακτική μας. Δεν μπορούμε να προβάλλουμε αυτόν τον ισχυρισμό και να αγνοούμε την επιστήμη του κλίματος.

* * *

Έτσι, αν είχα επιλέξει να χάσω το λεωφορείο μου εκείνη την ημέρα το 2016 και είχα μείνει να μιλήσω με τον Πέτρο, ίσως να είχαμε βρει έναν τρόπο να δουλέψουμε μαζί πάνω σε αυτό. Να κινητοποιήσουμε τουλάχιστον κάποιους συναδέλφους μας να συνδυάσουν το συστημικό και το οικολογικό πλαίσιο σε κάποια μορφή ακτιβισμού, όσο μικρή ή τοπική και αν είναι. Θα μπορούσαμε να είχαμε αποφασίσει να κάνουμε κάποιον έρανο ή εθελοντική εργασία για το Σύλλογο Περίθαλψης και Προστασίας Άγριων Ζώων ή κάτι παρόμοιο - να προβάλουμε ένα επιχείρημα για τη ριζική μείωση των πτήσεών μας - προσωπικών ή επαγγελματικών - να εισαγάγουμε την οικολογική παιδεία ως υποχρεωτική ενότητα στα εκπαιδευτικά μας προγράμματα ή να κινητοποιήσουμε κάποιους από εμάς τους οικοσυστημικούς θεραπευτές που έχουν αρχίσει να γκριζάρουν να καταλάβουμε τα γραφεία μιας εταιρείας ορυκτών καυσίμων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα είχε κάποιες δημιουργικές ιδέες.

> *“Άντίο, Πέτρο. Λυπάμαι που δεν κάναμε αυτή τη συζήτηση. Θα ήθελα να ήμουν σύντροφος πλάι σου στην εκστρατεία για το κλίμα”.*

Με στοργή,

Phil.